

VNS 13/2022 vp

Valtioneuvoston selonteko oikeudenhoidosta

Niko Jakobsson, Suomen Asianajajaliiton pääsihteeri

© Suomen Asianajajaliitto

Yleistä

- Kattava, erityisesti resurssitarpeita kartoittava selonteko on erittäin tärkeä askel nykyisten oikeudenhoidon ongelmien korjaamiseksi.
- Selonteko keskittyy vain oikeusministeriön budjettivastuulla olevaan osaan oikeudenhoidon toimijoista jättäen esimerkiksi asianajajalaitoksen varsinaisen tarkastelun selonteon ulkopuolelle. Selonteon keskittyessä määrärahojen riittämättömyyteen ja toimijoiden toimintaedellytyksiin, valittu tarkastelu on perusteltu, eikä selonteon sisältö onneksi rajaudu puhtaasti resurssitarpeiden kartoittamiseen, vaan se ottaa kantaa oikeudenhoidon tilaan laajemminkin.
- On tärkeää, että selonteossa on huomioitu oikeusapupalkkioiden jälkeenjääneisyys muista asianajotehtävistä maksettavista tuntipalkkioista sekä oikeusavun tulorajat, jotka vaikuttavat keskeisellä tavalla oikeusturvan saatavuuteen.
- Oikeudenhoidon toimijoiden riippumattomuuden turvaamista koskevaa keskustelua on jatkettava.
- Selonteossa olisi tullut tarkastella myös asianajajalaitoksen tilaa, sekä ottaa kantaa asianajajista annetun lain (496/1958, jäljempänä "asianajajalaki") kokonaisuudistuksen tarpeeseen.

Oikeusvaltio Suomi ja toimintaympäristön muutokset

- Asianajajaliitto yhtyy selonteon analyysiin siitä, että vaikka Suomen oikeusvaltiotilanne on hyvä, ovat keskeisimmät ongelmat nykytilassa oikeusprosessien pituus ja oikeudenkäyntien hinta.
- Selonteossa on kiitettävällä tavalla kartoitettu oikeudenhoidon lisäresurssitarpeita, ja tunnustettu koko 2000-luvun ajan jatkunut määrärahatason niukkuus tarpeisiin nähden.
- Krooninen resurssipula myös heikentää mahdollisuuksia esimerkiksi uudistaa toimintatapoja oikeudenkäyntimenettelyjen tehostamiseksi.

Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen

- Oikeusavun tulorajojen nostaminen helpottaisi oikeusavun saatavuutta pieni- ja keskituloisten osalta. Oikeusavun tulorajojen lisäksi myös oikeusturvavakuutusta tulisi jatkossakin tarkastella selonteon ulkopuolisena välineenä, jonka pitäisi nykyistä mahdollistaa oikeudellisen avun saatavuus erityisesti keskituloisille, ja kartoittaa tähän liittyviä sääntelytarpeita.
- Selonteossa todetaan, että yksityisten avustajien palveluiden saatavuuden varmistamiseksi yksityisten avustajien palkkioita tulee korottaa, eikä niitä ole korotettu vuoden 2014 jälkeen. Asianajajaliitto pitää oikeusapupalkkion korottamista välttämättömänä. Oikeusapupalkkiot ovat jääneet pahasti jälkeen muista asianajotehtävistä maksettavista tuntipalkkioista, minkä vuoksi tilanne voi johtaa pahimmillaan pätevän asianajopalvelun saatavuuden vaarantumiseen.
- Kyse on esim. maantieteellisesti saavutettavien asianajopalveluiden turvaamisesta. Kasvukeskusten ulkopuolella asianajajat ovat yleisesti hoitaneet oikeusapuasioita. Käräjäoikeusverkoston supistuttua ja asianajajakunnan eläköityessä haasteena on joka tapauksessa saada nuoria asianajajia kasvukeskusten ulkopuolelle näitä asioita hoitamaan.

Oikeudenhoidon riippumattomuus

- Selonteon toimenpide-ehdotus ”perustuslain muutostarpeiden arvioiminen tuomioistuinten ja muiden oikeudenhoidon toimijoiden riippumattomuuden vahvistamiseksi.”
 - Tärkeä toimenpide. Syyttäjien ja tuomioistuinten lisäksi myös oikeudellisen avun riippumattomuus tulee turvata perustuslaissa.
- YK:n asianajajia koskeva päätöslauselma 45/1666, 18.12.1990 ja Euroopan neuvoston suositus No. R(2000)21:
 - Asianajajakunnan itsenäisyys ja riippumattomuus on lähtökohta, jota ei voi sivuuttaa.
- EU-tuomioistuin:
 - Asianajajan on oltava riippumaton suhteessa julkiseen valtaan, muihin toimijoihin ja ulkopuolisiin (asia C-309/99, Wouters, 102 kohta).
 - Käsitys asianajajakunnasta riippumattomana ja oikeudenhoidon etujen mukaisesti toimivana ammattikuntana, jota valvotaan yleisen edun nimissä asetettujen ammattieettisten ja kurinpitosääntöjen kautta, on osa unionin oikeusjärjestystä (asia C-155/79, AM & S Europe v. Komissio, 24 kohta ja asia C-550/07 P, Akzo Nobel Chemicals ja Acros Chemicals v. Komissio ym., 42 kohta).

Sisäisten rakenteiden ja prosessien tehostaminen

- Selonteossa todetaan, että rikos- ja riita-asioiden käsittelyyn liittyvät menettelysäännökset tulee ajantasaistaa nykyistä virtaviivaisemmiksi, ja lainsäädännön kehittämisessä on huomioitava sähköisen asioinnin ja sähköisten työtapojen edistäminen.
- Asianajajaliitto kannattaa vahvasti tavoitetta rikos- ja riita-asioiden menettelysäännösten virtaviivaistamiseksi, ja on esittänyt [oikeudenhoidon työtapareformia](#) tähän tavoitteeseen pääsemiseksi ja oikeusprosessien sujuvoittamiseksi. Selonteossa on asianmukaisesti todettu myös, että avustajan varhainen mukaantulo prosessiin hyödyttää asiakasta ja prosessin eri osapuolia.

Muita huomioita

- Kuten todettu, selonteossa ei olla otettu kantaa asianajajalaitoksen tilaan ja oikeudelliseen avustamiseen laajemmin. Tämän vuoksi Asianajajaliitto tuo tässä yhteydessä esille asianajajalain kokonaisuudistuksen tarpeen.
- Asianajajalaki tuli voimaan 1.7.1959. Tämän jälkeen lakia on muutettu 14 kertaa, mikä on vahingoittanut lain systematiikkaa ja selkeyttä. Eduskunnan lakivaliokunta on mietinnössään jo vuonna 2004 (LaVM 5/2004 vp) todennut lain epäyhtenäiseksi ja epäsystemaattiseksi, sillä siihen on vuosien kuluessa lisätty yksittäisiä uusia pykäläiä laajemman kokonaistarkastelun sijaan.
- Asianajajalaki on keskeisin elementti asianajajien valvonnassa. Nykyisen lain suurimmat ongelmat liittyvät valvonnan resurssien riittävyyteen, sillä lain tasolla on tarkasti määritelty esimerkiksi valvontalautakunnan jaostoista, sekä yleisten asianajo-oikeudellisten kysymysten selkeyteen.
- Esimerkiksi asianajosalaisuutta koskevaa sääntelyä tulisi yhdenmukaistaa ja koota yhden lain alle vastaamaan sen tosiasiallista merkityssisältöä.
- Asianajajaliitto pitää tarkoituksenmukaisena, että välimiesmenettelylain uudis-tamista jatketaan selonteossa kuvatulla tavalla.

